

Razvoj populacije in ogroženost zlatovranke *Coracias garrulus* na avstrijskem Štajerskem

Drastic population decrease of Roller *Coracias garrulus* in Austrian Styria

OTTO SAMWALD

V preteklem stoletju je bila zlatovranka vseskozi pogosta gnezdilka v podnebno ugodnih predelih vzhodne in zahodne Štajerske. Takšna slika je ostala nespremenjena tja do šestdesetih let našega stoletja, čeravno se je v tem času areal zlatovranke, posebno v zahodni Evropi, znatno skrčil. Tako je leta 1886 izginila z Danske, v Zahodni Nemčiji pa so zadnjo gnezditve zabeležili leta 1955. Tudi v vzhodni Nemčiji se je populacija sesula: od 150–200 parov v letu 1961 so jih v letu 1982 našteali le še 10–12. V Avstriji velja zlatovranka za relativno razširjeno gnezdilko v predelih Doljne Avstrije, Gradiščanskega, Štajerske in Koroške.

Leta 1870 je bila v Doljni Avstriji razširjena na celotnem južnem dunajskem zaledju in ponekod sploh ni bila redka. Toda ta slika se je skokovito menjala in 1925. leta je bila zadnja gnezditve v nekem grajskem parku

(Schlosspark von Laxenburg). Pri kraju Bruck an der Leitna pa se je majhna, drastičnemu zmanjšanju upirajoča se populacija zadržala vse do leta 1966 (Peter 1985). Na južnem Gradiščanskem je bila zlatovranka domnevno prav tako pogosta kot na to področje meječi vzhodni Štajerski, žal pa za ta predel nimamo nobenih podatkov. Na severnem Gradiščanskem je bila le lokalno razširjena (npr. v živalskem vrtu Schützen) in zadnje gnezditve so bile tam še pred desetimi leti. Na Koroškem je razmeroma stabilno pojavljanje zlatovranke leta 1974 pričelo slabeti.

Tako je jugovzhodna Štajerska danes v Avstriji edino področje, kjer zlatovranka še redno gnezdi, toda kdaj bo izginila, se zdi tudi le še vprašanje časa. Domnevno je leta 1960 na zahodnem in vzhodnem Štajerskem gnezdilo še 200–300 parov. Zatem je sledilo

Značilno prebivališče zlatovranke na avstrijskem Štajerskem
Typical habitat of Roller in austrian Styria

katastrofalno zmanjšanje populacije, ki se nadaljuje vse do današnjih dni. Od leta 1965 imamo natančnejše podatke o razvoju populacije v okrajih Fürstenfeld, Feldbach in Radkersburg (Radgona), kjer je bilo takrat še najmanj 146 parov. Število gnezdečih parov je kontinuirano padalo: 1970 114, 1975 93, 1980 31, 1987 največ 11 parov (Samwald 1979, Samwald 1981).

O možnih vzrokih za takšen dramatičen zlom populacije zlatovranke na celotnem evropskem področju njene razširjenosti obstajajo različne domneve (Creutz 1964, Bračko 1986, Hölzinger 1987). Verjetno je do tega pripeljalo součinkovanje večjega števila dejavnikov, katerih delež se danes v podrobnostih ne da več določiti. To so predvsem:

1. intenziviranje poljedelstva
2. uporaba biocidov v kmetijstvu
3. lov zaradi trofeje
4. sprememba podnebja
5. izgube ob selitvi in v prezimovališčih.

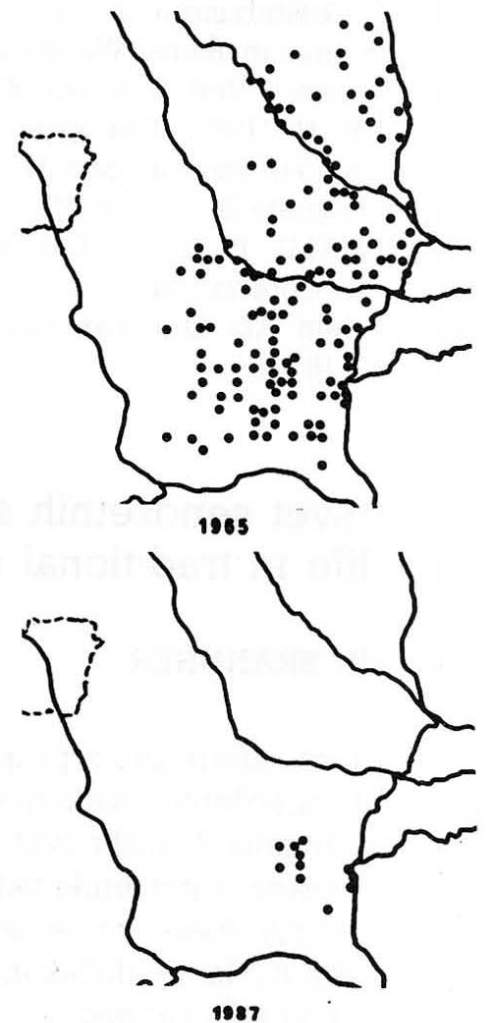
Vsekakor so na populacijo zlatovranke na avstrijskem Štajerskem vplivale spremembe v poljedelskem gospodarjenju. Tako je bilo od leta 1950 v okraju Fürstenfeld izgubljenih 98,8 % travnikov in pašnikov, ki so jih zamenjala zvečine koruzna polja (od leta 1969 do 1982 je število koruznih polj poraslo za 49 %). V tem obdobju je nekdanjih 17 parov v tem okraju izginilo (Haar et al., 1986).

Poleg premene zelenih površin v koruzna polja štejemo med poglobitve načine intenzifikacije poljedelstva tudi zamenjave senožitnih sadovnjakov s plantažnimi ter povečano uporabo biocidov, kar je povzročilo, da so izginile večje žuželke in nižje živali, s katerimi se med drugim hrani zlatovranka. Tako je hkrati izgubila gnezdišča in možnost prehranjevanja.

Lov zaradi trofeje v Avstriji sicer ne moremo šteti med pomembnejše vzroke za njeno izginevanje, je pa v Zahodni Nemčiji največ prispeval k njenemu izumiranju (Höl-

zinger, 1987). V obdobju, ko je bilo največ, lov v Avstriji, sodeč po številnih nagačenih primerkih, ni bistveno vplival na njen stalež. Seveda je danes drugače: odstrel ene same ptice bi že pomenil, da je preostanek populacije resno ogrožen.

Koliko prispevajo k propadu zlatovranke populacije spremembe podnebja in izgube ob selitvi in v področjih, kjer prezimuje, žal zaradi pomanjkanja podatkov ne moremo presojati. Morda je tudi že prepozno za učinkovite varstvene ukrepe, ki bi preostanek populacije v jugovzhodni Štajerski utrdili in ji pomagali preživeti. Najbolj prodorno se mi zdi zahtevati ponovno ekstenzivno gospodarjenje z zelenimi površinami, zmanjšanje biocidov v poljedelstvu ter ohranjanje z dupli bogatih drevesnih sestojev.

Gnezditvena razširjenost zlatovranke *Coracias garrulus* na avstrijskem Štajerskem v letih 1965–87
Breeding distribution of Roller *Coracias garrulus* in the Austrian Styria during 1965–1987

Literatura:

BRAČKO, F. (1986): Rapid population decrease of Roller, *Coracias garrulus*, in Slovenia (slov., angl. summary). – *Acrocephalus* VII: 49–52.

CRAMP, S. (1985): *The Birds of the Western Palearctic*, Vol. 4, Oxford, 960 pp.

CREUTZ, G. (1964): Das Vorkommen der Blauracke in der DDR und ihr Rückgang in den letzten Jahrzehnten. – *Falke* 11: 39–49.

GLUTZ VON BLOTZHEIM, U. N. & K. M. BAUER (1980): *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*, 9. – Akad. Verlagsges., Frankfurt/Main.

HAAR, H., P. SACKL, F. SAMWALD & O. SAMWALD (1986): Die Vogelwelt des Bezirks Fürstenfeld – Eine Artenliste mit Anmerkungen zum aktuellen Stand der Brutvogelfauna. – *Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum* 37: 1–44.

HÖLZINGER, J. (1987): Die Vogelwelt Baden-Württembergs (Avifauna Baden-Württembergs) – Bd. 1. Gefährdung und Schutz. – Teil 2. Artenschutzprogramm Baden-Württemberg: Artenhilfsprogramme. – Verl. E. Ulmer, Karlsruhe.

PETER, H. (1985): Das letzte Brutvorkommen der Blauracke *Coracias garrulus* in Niederösterreich. – *Egretta* 28 (1/2): 70–72.

SAMWALD, F. (1979): Das Vorkommen der Blauracke *Coracias garrulus* L., in der Oststeiermark. – *Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum*, 8 (2): 109–116.

SAMWALD, F. (1981): Das Vorkommen der Blauracke, *Coracias garrulus* L., in der Oststeiermark. – *Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum*, 10 (2): 27–31.

Summary

Upon a chronological presentation of populational development of the Roller (*Coracias garrulus*) in the last 100 years in Austria, the author concentrates on the Eastern Styria where in 1965 still bred at least 146 pairs, while in 1987 there remained only 11. The main reasons for such drastic fall in the population of this species are, according to him the following: 1) intensified farming, 2) use of pesticides, 3) trophy hunting, 4) changed climatic conditions, and 5) losses during migration and wintering. In the last 40 years numerous grasslands have been changed into corn-fields, while traditional orchards with long-stemmed trees have been converted into plantation orchards, so that that the Roller was handicapped in two ways: in view of feeding as well as breeding. Extinction of the Roller in this part of the world could be therefore prevented only by changed agricultural legislation, i. e. by going back to extensive farming. But isn't this already too late?

*Otto Samwald, Mühlbreitenstrasse 61 A
– 8280 Fürstenfeld, Austria*

Ptičji svet senožetnih sadovnjakov Bird life in traditional orchards

JOHANN BRANDNER

»Zdaj ko vzporedno s propadanjem dragocenih senožetnih sadovnjakov propada tudi svojevrstni živalski svet teh sadovnjakov, niso samo varstveniki narave tisti, ki so pričeli ceniti čase, ko je jablana bila še veliko drevo, ki je dočakalo starost in je jabolko bilo tako okusno.«

(Iz »natur« 10/85)

Senožetni sadovnjaki so del stare kmečke krajine in primer dobrodejnih vplivov člo-

veka na naravo. Dobrodejnih v dvojnem pomenu: zaradi ekstenzivnega gospodarjenja je nastala za sodobnega in v naravi predvsem rekreacijo iščočega človeka prijetna krajina. Bogato strukturirani senožetni sadovnjaki pa zagotavljajo tudi rastlinskemu in živalskemu svetu pestre življenjske možnosti.

Kaj pa so pravzaprav senožetni sadovnjaki? To so presledkaste, neenotne površine ekstenzivno gojenih sadovnjakov, ki so zasa-